

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет

5514 Методичні вказівки
до проходження практики виробничої 2
для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
за спеціальністю *101 «Екологія»*
всіх форм навчання

Суми
Сумський державний університет
2023

Методичні вказівки до проходження практики виробничої 2 / укладачі: І. О. Трунова, Л. Д. Пляцук, Л. Л. Гурець, О. А. Бурла. – Суми : Сумський державний університет, 2023. – 24 с.

Кафедра екології та природозахисних технологій

ЗМІСТ

Вступ.....	С. 4
1. Мета практики.....	6
2. Бази практики.....	6
3. Охорона праці під час практики.....	9
4. Права та обов'язки здобувачів вищої освіти й керівників практики.....	10
5. Програма практики виробничої 2.....	13
6. Календарний графік.....	14
7. Індивідуальне завдання практики.....	15
8. Звіт про виробничу практику.....	16
9. Захист та оцінювання звіту з практики.....	17
Список рекомендованої літератури.....	19
Додаток А. Зразок оформлення титульного аркуша звіту.....	22
Додаток Б. Зразок оформлення індивідуального завдання.....	23

Вступ

Практична підготовка фахівців екологічної спеціальності є надзвичайно важливою, оскільки актуальною залишається проблема збереження довкілля, раціонального природокористування, інтегрованого управління використанням природних ресурсів, формування екологічної безпеки. Сьогодні Україна потребує фахівців з екологічного напрямку, які були б конкурентоспроможними не лише на вітчизняному ринку праці, а й на міжнародному.

Практична підготовка фахівців-екологів є невід'ємним елементом їх майбутньої діяльності в різних професійних категоріях, під час яких вони набувають: практичних умінь, навичок і компетентностей з екології, охорони довкілля, збалансованого природокористування в повсякденному житті та професійній діяльності; здатностей приймати екологічно відповідальні рішення щодо забезпечення й управління якістю та безпекою довкілля і життя на планеті; готових до професійно-практичної та природоохоронної діяльності у сферах освіти, науки, культури, охорони здоров'я, а також виробничій і побутовій із пропагування ноосферо-орієнтованих принципів екологічного просвітництва нинішніх і майбутніх поколінь, їх екологічної освіти для забезпечення сталого розвитку.

Робоча програма практики виробничої 2 підготовлена відповідно до Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України, затвердженого Наказом Міністерства освіти України № 93 від 8 квітня 1993 року, Положення про організацію та проведення практики здобувачів вищої освіти Сумського державного університету, введеного в дію Наказом ректора СумДУ № 1372-І від 17 грудня 2021 р., та освітньо-професійної програми підготовки бакалавра «Екологія та охорона навколишнього середовища» спеціальності 101 «Екологія» галузі знань 10 «Природничі науки».

Виробничу практику 2 для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня за спеціальністю 101 «Екологія» всіх форм навчання проводять згідно з навчальним планом у 6-му семестрі, а захист відбувається у 7-му семестрі. Вона є складовою частиною навчального процесу циклу практичної підготовки та одним із найважливіших етапів формування фахівця цієї галузі.

Основою всебічної підготовки фахівців є не лише одержання певного обсягу знань, а й набуття на їх підставі професійних умінь і навичок, формування й розширення організаційних здібностей здобувачів вищої освіти.

У результаті проходження виробничої практики здобувачі вищої освіти набувають таких **компетентностей**, як:

- навички використання інформаційних і комунікаційних технологій;
 - здатність до адаптації та дії в новій ситуації;
 - здатність проведення досліджень на відповідному рівні;
 - знання сучасних досягнень національного та міжнародного екологічного законодавства;
 - здатність проводити екологічний моніторинг та оцінювати поточний стан довкілля;
 - здатність до використання сучасних інформаційних ресурсів для екологічних досліджень;
 - здатність здійснювати контроль за забрудненням повітряного басейну, водних об'єктів, ґрунтового покриву та геологічного середовища;
 - здатність до забезпечення екологічної безпеки;
- та **програмні результати**:
- знати концептуальні основи моніторингу та нормування антропогенного навантаження на довкілля;
 - вирішувати проблеми у сфері захисту довкілля із застосуванням загальноприйнятих та/або стандартних підходів та міжнародного і вітчизняного досвіду;
 - уміти проводити пошук інформації з використанням

відповідних джерел для ухвалення обґрунтованих рішень;

– уміти обирати оптимальні методи та інструментальні засоби для проведення досліджень, збирання та оброблення даних;

– вміти застосовувати знання з контролю та оцінювання стану забруднення і промислових викидів, з аналізу динаміки їх зміни залежно від умов та технологій очищення компонентів довкілля.

1. Мета практики

Метою практики виробничої 2 є закріплення й поглиблення теоретичних знань, одержаних під час навчання, вміння проводити екологічний моніторинг, оцінювати та контролювати поточний стан довкілля на відповідному рівні, обирати оптимальні методи та інструментальні засоби для проведення досліджень, використовуючи знання сучасних досягнень національного та міжнародного екологічного законодавства.

2. Бази практики

Базами практика можуть бути державні, приватні, виробничі та невиробничі підприємства, з якими студенти мають договори на цільову підготовку; філіали, з якими кафедра уклала договори; підприємства, на які студенти розподілені за державним замовленням; підприємства та організації за спеціальністю, які пропонують місця практики на ініціативній основі та гарантують проведення практики згідно з програмою; підприємства та організації, працівники яких навчаються в університеті без відриву від виробництва.

Бази практики повинні мати матеріально-технічні та організаційні умови, що відповідають вимогам практики.

Практика може бути проведена на кафедрі екології та природоохоронних технологій або в підрозділах університету, що

мають відповідний профіль (Науково-дослідний інститут мінеральних добрив і пігментів СумДУ).

Сумський державний університет завчасно укладає договори з базами практики на проведення практики. Тривалість дії договорів погоджується договірними сторонами і може визначатись як на період конкретного виду практики, так і на декілька років.

Кафедра екології та природозахисних технологій на 01.01.2023 року має такі бази для проведення практик (див. сайт кафедри: ecolog.sumdu.edu.ua):

- Регіональний офіс водних ресурсів Сумської області;
- ТОВ «Керамейя»;
- Концерн «НІКМАС»;
- АТ «Науково-дослідний і проектно-конструкторський інститут атомного та енергетичного насособудування»;
- ВАТ «Насосенергомаш»;
- ТОВ «Сумитеплоенерго»;
- Гетьманський національний природний парк;
- Природний заповідник «Михайлівська цілина»;
- ТОВ «Укрнафтозапчастина».

Філії кафедри:

- Регіональний офіс водних ресурсів Сумської області;
- Державна екологічна інспекція в Сумській області;
- Державне комунальне підприємство СМР «Міськводоканал»;
- ПАТ «Сумхімпром».

У разі самостійного вибору бази практики здобувачі вищої освіти зобов'язані надати кафедрі договір з установою (організацією, підприємством, управлінням), де вони проходять виробничу практику, за підписом керівника установи, завіреного печаткою.

Під час проходження виробничої практики здобувачі вищої освіти можуть обіймати такі посади відповідно до класифікатора професій ДК 003:2010, а саме:

–2148.2 «Фахівець з геосистемного моніторингу

навколишнього середовища»;

– 2211.2 «Еколог»;

– 2211.2 «Експерт з екології»;

– 2213.2 «Фахівець з екологічної освіти»;

– 2411.2 «Екологічний аудитор»;

– 2442.2 «Фахівець з управління природокористуванням».

Допускається працювати на робітничій посаді. Якщо відсутня можливість працевлаштування здобувача вищої освіти на підприємстві, то він повинен пройти практику як дублер однієї з вищеназваних первинних посад. Для цього на період практики здобувача вищої освіти закріплюють наказом по підприємству за відповідним фахівцем-інструктором.

Працюючи на штатній посаді чи будучи дублером, здобувач вищої освіти зобов'язаний набути навичок організації та виконання виробничих процесів.

Якщо місцями практики є галузеві екологічні підрозділи чи регіональні інспекції Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України, то бажано, щоб здобувачі вищої освіти разом із фахівцем-інструктором брали активну участь в обстеженні конкретних об'єктів, а також у проведенні перевірок, складанні актів, пов'язаних з ефективністю їх природоохоронної діяльності.

Для опанування системи практичних умінь, виконання певних типових завдань діяльності для здійснення виробничих функцій здобувачі вищої освіти повинні:

– у повному обсязі виконати індивідуальне завдання, видане керівником практики;

– вести щоденник практики;

– користуючись понятійно-термінологічним апаратом основ екології, положеннями екологічних законів, опрацювати навчальну та наукову літературу, обґрунтовувати наукові висновки, давати професійні рекомендації, застосовувати знання у формуванні технічних заходів щодо вирішення сучасних проблем довкілля;

– обирати оптимальні методи та інструментальні засоби

для проведення досліджень, збирання та оброблення даних;

- уміти контролювати виконання заходів щодо поліпшення стану довкілля, застосовуючи новітні технології в умовах еко- й геосистеми та складати програму моніторингу;

- брати участь у раціоналізаторській і винахідницькій роботі, спрямованій на створення екологічно безпечних умов функціонування промислових об'єктів;

- користуючись відповідними інструкціями, навчитись розраховувати плату за викиди й скиди речовин-забруднювачів, за розміщення твердих відходів, оцінюючи її розміри з метою оптимізації фінансування природоохоронних заходів;

- оформити звіт, затвердити його в керівника практики від підприємства, засвідчивши його підпис печаткою цього підприємства, отримати письмовий відгук про практику.

3. Охорона праці під час практики

Виконання вимог з охорони праці є основною умовою безпечної роботи під час проходження виробничої практики.

Здобувачі вищої освіти, що від'їжджають на практику, обов'язково проходять інструктаж з техніки безпеки в університеті, про що робиться відповідний запис у журналі.

Здобувачів вищої освіти, що прибуду на місце виробничої практики, допускають до роботи лише після інструктажу з техніки безпеки – ввідного та на робочому місці (інструктаж повинен проводити інженер з охорони праці). Після кожного інструктажу роблять відповідний запис у журналі.

Основні вимоги, яких необхідно дотримуватися під час виробничої практики:

- в разі користування будь-яким видом транспорту, під час проїзду до місця практики та в зворотному напрямі необхідно суворо дотримуватися вимог, що висуваються до пасажирів;

- приступати до виконання робіт лише після інструктажу з охорони праці на робочому місці;

- виконувати лише доручену роботу.

4. Права та обов'язки здобувачів вищої освіти й керівників практики

Здобувачі вищої освіти під час виробничої практики мають такі права:

- обирати організацію для проходження практики;
- отримувати в повному обсязі належні умови з безпеки праці й виробничої санітарії;
- отримувати (за необхідності) консультації від керівників на базі проходження практики і від університету;
- висловлювати власні пропозиції щодо вдосконалення процесу практики.

Обов'язки здобувачів вищої освіти:

- суворо дотримуватися правил внутрішнього розпорядку організації;
- знати й чітко дотримуватися правил техніки безпеки і охорони праці;
- своєчасно прибути в організацію для проходження практики, з необхідними документами;
- узгодити з керівниками практики від університету і бази практики календарно-тематичний план практики та графік його виконання;
- працювати над виконанням завдань, зазначених у програмі практики, згідно з термінами, передбаченими графіком навчального процесу;
- брати участь у виробничих нарадах, професійному навчанні та самостійно вивчати нормативну документацію;
- оформити документально результати практики (щоденник, звіт, індивідуальне завдання);
- не пізніше ніж 3 календарні дні після завершення виробничої практики подати керівникові практики від університету повністю оформлений щоденник та звіт;
- не пізніше ніж 10 календарних днів після завершення виробничої практики подати керівникові практики від університету повністю оформлений щоденник і звіт із практики;

– підготувати до захисту звіту коротку й змістову доповідь із презентацією про проходження практики.

Керівник виробничої практики від університету має право:

– складати й узгоджувати зі здобувачами вищої освіти календарно-тематичний план практики, особливості його виконання;

– відвідувати практикантів, вивчати умови їх праці, стан дотримання трудової дисципліни;

– оцінювати, контролювати здобувачів вищої освіти під час практики;

– викликати здобувачів вищої освіти – порушників плану практики, режиму праці до університету для розгляду цих питань цикловими комісіями, адміністрацією закладу.

Обов'язки керівника практики від університету:

– провести організаційні збори зі здобувачами вищої освіти – практикантами, роз'яснити їм завдання, мету, зміст практики, особливості проходження, контролю і звітності;

– сприяти укладанню, вдосконаленню договорів на виробничу практику в кращих підприємствах галузі;

– ознайомити практикантів із програмою практики, погодити з ними календарно-тематичний план практики, враховуючи специфіку діяльності бази практики;

– постійно підтримувати зв'язок з керівниками практики від організації в питаннях організації практики і дотримання графіка проходження;

– оцінювати змістовні аспекти звіту з практики відповідно до завдань, передбачених програмою, та їх презентація на захисті;

– забезпечити своєчасність оформлення документації з практики, наявність необхідних реквізитів.

Керівник виробничої практики від бази практики має право:

– брати участь у складанні, вдосконаленні програми виробничої практики;

- брати участь у науково-практичних, підсумкових конференціях із питань виробничої практики;
- брати участь у засіданнях профільних циклових комісій із питань виробничої практики, в роботі комісії із захисту звітів із практики;
- розробляти й рекомендувати університетові пропозиції щодо вдосконалення організації виробничої практики;
- одержувати згідно із Законодавством України додаткову оплату за керівництво виробничою практикою здобувачів вищої освіти.

Обов'язки керівника практики від організації:

- досконало знати програму виробничої практики, її терміни, розробити конкретний календарно-тематичний план практики, довести його до відома практиканта;
- знати кваліфікаційні вимоги до рівня знань, умінь і професійних навичок здобувачів вищої освіти;
- створити практикантові необхідні умови для проходження практики;
- ознайомити практиканта з правилами внутрішнього трудового розпорядку, контролювати їх дотримання;
- забезпечити для практиканта безпечні умови праці, виробничої санітарії;
- розвивати, вдосконалювати практичні уміння й професійні навички здобувачів вищої освіти в усьому спектрі передбачених програмою практики професій;
- надавати практикантові фахові поради з власного досвіду, залучати його до науково-дослідницької, громадської та організаційної роботи;
- здійснювати щоденний контроль обсягу, якості виконаних здобувачів вищої освіти робіт, виховувати в нього почуття відповідальності за доручену справу;
- підготувати характеристику на практиканта, в якій повинна міститися оцінка за проходження практики виробничої 2 за школою ECTS та національною шкалою, що характеризує рівень знань та навичок, набутих студентом під час проходження

- практики, сумлінність виконання програми практики;
- допомагати здобувачеві вищої освіти у складанні звіту з практики;
 - сприяти вихованню в практиканта любові до обраної професії;
 - мати певні педагогічні здібності, бути зацікавленим у якісній підготовці фахівців для галузі.

5. Програма практики виробничої 2

Методичне керівництво практикою здійснює кафедра екології та природозахисних технологій. Перед відбуттям студента на виробничу практику 2 кафедра проводить нараду, на якій студента ознайомлюють із програмою практики, порядком її проходження, вимогами до складання звіту про проходження практики, вирішують інші організаційні питання.

До виробничої практики допускаються здобувачі вищої освіти, які успішно склали заліково-екзаменаційну сесію.

На базі практики виробничої 2 студентів-практиканту призначають керівника практики з кваліфікованих працівників. Обов'язки керівника та практиканта див. вище (п. 4).

Виробнича практика 2 складається з таких етапів роботи:

Етап 1. Організаційні збори:

- визначення з метою і змістом практики;
- уточнення адрес підприємств;
- ознайомлення з вимогами до оформлення звітів із практики;
- роздавання індивідуальних завдань.

Етап 2. Виробничий етап:

- ознайомлення з діяльністю підприємства, відділом екологічних досліджень;
- проведення інструктажів із техніки безпеки і протипожежної безпеки в хімічних лабораторіях на підприємстві;
- освоєння методів контролю і дослідження в конкретній службі;

– набуття навичок роботи на лабораторному устаткуванні, установках і приладах.

Етап 3. Завершальний етап:

- вивчення науково-технічної, нормативної та методичної літератури з обраним напрямом практики;
- підготовка звіту з проходження практики;
- захист звіту з практики на кафедрі.

6. Календарний графік

Тривалість практики виробничої 2 визначається навчальним планом і становить 4 тижні (5 кредитів ECTS). Кількість часу, відведеного на опрацювання питань у межах кожної теми, уточнюється керівником практики від бази практики разом із практикантом відповідно до наявного на базі практики матеріального та іншого забезпечення.

Для раціонального і повного використання цього часу, для виконання програми практики і збирання фактичного матеріалу керівники практики від кафедри і виробництва разом із здобувачами вищої освіти складають календарний графік розподілу часу, призначеного на виконання окремих видів робіт, які необхідно реалізувати під час практики відповідно до конкретних умов і специфіки об'єкта практики (див. табл. 1).

Таблиця 1 – Розподіл часу під час проходження практики виробничої 2

Вид роботи	Кількість днів
1. Підготовка до практики, одержання завдання відповідної документації, інструктаж	1
2. Влаштування на місці практики. Ознайомлення зі структурою підприємства. Засвоєння обов'язків. Інструктаж із техніки безпеки	3
3. Участь у виконанні виробничих завдань	7
4. Вивчення методик збирання та оброблення необхідної інформації	3
5. Подання матеріалів практики на кафедру. Написання і захист звіту	7
РАЗОМ	21

Конкретний перелік питань, за якими реалізується практика, а також розподіл часу для їх опрацювання, зазначаються в листі завдання проходження практики.

7. Індивідуальне завдання практики

Індивідуальне завдання практики виробничої 2 є одним з основних звітних робочих документів здобувача. Записи повинні бути якомога повнішими, з аналізом виконуваних робіт.

Записи в календар необхідно здійснювати щоденно, після завершення певного виду робіт, передбачених програмою практики на виробництві. Можна також записувати і зміст самостійної роботи здобувачів вищої освіти у вихідні, святкові дні.

В індивідуальному завданні необхідно фіксувати й ті види робіт, які не передбачені програмою, але виконувалися практикантом (участь у виробничих семінарах, колегіях, науковій та громадській роботі).

Керівник практики від організації повинен двічі-тричі на тиждень перевіряти стан записів практиканта, аналізувати й оцінювати їх, роблячи відповідні висновки в завданні.

8. Звіт про виробничу практику

Метою виконання практикантом індивідуального завдання є надбання ним під час практики умінь і навичок вирішування виробничих завдань, вивчення передового виробничого досвіду. Виконання такого завдання активізує діяльність здобувачів вищої освіти, розширює його світогляд, дає первинні навички наукової, аналітичної діяльності.

Звіт із практики виробничої 2 – це матеріал, що містить повну характеристику самостійної роботи практиканта на базі практики. Не допускається у звіті переказ матеріалів, викладених у навчальних посібниках, інструкціях та лекціях.

Звіт із практики перевіряє і підписує керівник практики від підприємства.

До звіту додаються:

1) відгук керівника (характеристика) від бази практики із зазначенням оцінки;

2) індивідуальне завдання.

Виконаний звіт подається на кафедру в роздрукованому варіанті (або електронно через особистий кабінет, якщо навчання відбувається онлайн).

Звіт із практики повинен мати таку структуру:

1) титульний аркуш (див. додаток 1);

2) зміст із зазначенням сторінок;

3) основний матеріал:

– місце знаходження об'єкта досліджень, його фізико-географічні, кліматичні умови (обсяг – до 2 с.);

– адміністративно-господарський поділ, економічні умови діяльності (обсяг – до 2 с.);

– загальна характеристика організації (обсяг – 1 с.);

– короткий аналіз діяльності бази практики з проблем,

що вивчаються (обсяг – 1 с.);

- суть, методика, результати досліджень (обсяг – 3–4 с.);
- законодавча й нормативна база об'єкта досліджень (обсяг – 1 с.);
- висновки й пропозиції щодо предмета досліджень (обсяг – 1 с.);
- список використаної літератури;
- додатки (за необхідності).

Загальний обсяг оформленого звіту – 15–20 сторінок формату А4. Текст набирати через 1,5 інтервал, кеглем 14, шрифт Times New Roman.

Виконане завдання разом із відгуком керівника та щоденником практики впродовж 3 днів після завершення практики необхідно здати керівникові практики від університету для перевірки.

9. Захист та оцінювання звіту з практики

Звіт із виробничої практики повинен бути зданий керівникові практики від університету не пізніше ніж 2 тижні після завершення терміну практики.

Лист «Індивідуальне завдання» повинен бути завірений печатками й підписами керівників практики, з необхідними вкладками і доповненнями.

Звіт повинен бути належно оформлений, підписаний і завірений печаткою керівника від бази практики.

Індивідуальне завдання та звіт перевіряє керівник практики від університету і допускає до захисту. Всі зауваження (якщо вони є) від керівника підприємства щодо якості звіту повинні бути усунені здобувачами вищої освіти в зазначені викладачем терміни.

Звіт не допускається до захисту за наявності хоча б одного з таких недоліків:

- не заповнений титульний аркуш щоденника, недостатньо підписів, відсутня печатка;

- відсутня характеристика роботи практиканта від керівника практики з бази практики;
- не заповнений щоденник практики;
- незадовільно оформлений матеріал звіту;
- матеріал звіту не є індивідуальним та не пройшов перевірку на плагіат;
- порушені терміни здачі звіту викладачеві для перевірки.

Усі зауваження, недоліки звіту керівник практики від університету наводить у висновках (рецензії) в кінці щоденника. Там само зазначають і терміни усунення недоліків. Потім звіт повертають здобувачеві вищої освіти на доопрацювання недоліків – для повторного рецензування.

Коли звіт допущений до захисту, здобувач вищої освіти повинен ознайомитися з рецензіями керівника, підготувати відповіді на запитання, згадані в рецензії, показати виправлені помилки.

Захист звітів із виробничої практики здійснюється в терміни, встановлені навчальною частиною університету (не пізніше ніж 10 днів по завершенні практики).

Під час захисту звіту з практики здобувачі вищої освіти повинні продемонструвати:

- теоретичні знання й нормативно законодавчі основи базових дисциплін;
- знання вимог кваліфікаційних характеристик робітників;
- знання суті основних технологічних процесів;
- вміння самостійно аналізувати, оцінювати виробничий процес, робити висновки і подавати пропозиції щодо його вдосконалення;
- науковий, творчий підхід до вирішення виробничих проблем і завдань.

Здобувача, який не виконав програму практики без поважних причин, відраховують з університету. Здобувач, який не виконав програму практики з поважних причин або отримав

незадовільну оцінку під час захисту звіту, проходить практику повторно в терміни, визначені адміністрацією університету.

Підсумки результатів практики виробничої 2 здобувача оцінюють під час захисту ним звіту з практики. Оцінювання відбувається за диференційованою оцінкою згідно зі шкалою (див. табл. 2).

Таблиця 2 – Шкала оцінювання

Чотирибальна національна шкала оцінювання	Рейтингова бальна шкала оцінювання
5 (відмінно)	A $90 \leq RD \leq 100$
4 (добре)	B $82 \leq RD < 89$
4 (добре)	C $74 \leq RD < 81$
3 (задовільно)	D $64 \leq RD < 73$
3 (задовільно)	E $60 \leq RD < 63$
2 (незадовільно)	FX $35 \leq RD < 59$
2 (незадовільно)	F $0 \leq RD < 34$

Оцінку захисту здобувачем звіту з практики виробничої 2 заносять до залікової відомості. Студент, який не виконав програму практики або отримав незадовільний відгук на базі практики, або незадовільну оцінку під час захисту звіту з практики, має повторно пройти практику згідно з діючими правилами ліквідації академічної заборгованості.

Список рекомендованої літератури

1. Кодекс України про надра // ВВР. – 1994. – № 36. – Ст. 340.
2. Лісовий кодекс України // ВВР. – 1994. – № 17. – Ст. 99.
3. Земельний кодекс України // ВВР. – 2002. – № 3–4. – Ст. 27.
4. Водний кодекс України // ВВР. – 1995. – № 24. – Ст. 189.

5. Закон України про охорону навколишнього природного середовища // ВВР. – 1991. – № 41. – Ст. 546.

6. Закон України про охорону атмосферного повітря // ВВР. – 1992. – № 50. – Ст. 678.

7. Закон України про відходи // ВВР. – 1998. – № 36–37. – Ст. 242.

8. Закон України про охорону земель // ВВР. – 2003. – № 39. – Ст. 349.

9. Закон України про тваринний світ // ВВР. – 2002. – № 14. – Ст. 97.

10. Закон України про рослинний світ // ВВР. – 1999. – № 22–23. – Ст. 198.

11. Закон України про природно-заповідний фонд України // ВВР. – 1992. – № 34. – Ст. 502.

12. Про затвердження критеріїв, за якими оцінюється ступінь ризику від провадження господарської діяльності та визначається періодичність проведення планових заходів державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів Державною екологічною інспекцією : Постанова КМУ від 06.03.2019 № 182.

13. Методика розрахунку розмірів відшкодування збитків, які заподіяні державі в результаті наднормативних викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря : Наказ Міністерства юстиції від 11.05.2019 № 1453/5 «Про скасування рішення про державну реєстрацію нормативно-правового акта».

15. Методика розрахунку розмірів відшкодування збитків, заподіяних державі внаслідок порушення законодавства про охорону та раціональне використання водних ресурсів : Наказ від 20.07.2009 № 389.

16. Методики визначення розміру шкоди, заподіяної внаслідок самовільного зайняття земельних ділянок, використання земельних ділянок не за цільовим призначенням, зняття ґрунтового покриву (родючого шару ґрунту) без спеціального дозволу : Наказ КМУ від 25.07.2007 № 963.

10. Слюта А. Обґрунтування змісту виробничої практики в процесі підготовки студентів-екологів / А. Слюта // Теорія навчання. – 2014. – С. 53–58.

Додаток Б
Зразок оформлення індивідуального завдання

ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ
для проходження практики виробничої 2

здобувача _____
(прізвище, ім'я, по батькові)

період з _____ 20__ р. по _____ 20__ р.
спеціальність _____
освітня програма _____

Мета практики: _____

Основні завдання: _____

Календарний план проходження практики

№	Вид робіт	Термін виконання
1	Визначення мети роботи, об'єкту і предмету дослідження	
2	Складання індивідуального плану проходження практики	
3	Збір, систематизація й узагальнення матеріалу для використання у кваліфікаційній роботі	
4	Розроблення практичних рекомендацій	
5	Оформлення комплексу звітних матеріалів про проходження практики	

Затверджую
Керівник практики від кафедри

(підпис) (ім'я та прізвище)
« ____ » _____ 20__ р.

Індивідуальне завдання отримав(ла)
Здобувач вищої освіти _____
(підпис)
« ____ » _____ 20__ р.

Електронне навчальне видання

Методичні вказівки
до проходження практики виробничої 2
для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
за спеціальністю 101 «Екологія»
всіх форм навчання

Відповідальний за випуск Л. Д. Пляцук
Редактор Н. З. Ключко
Комп'ютерне верстання І. О. Трунової

Формат 60×84/16. Ум. друк. арк. 1,40. Обл.-вид. арк. 0,93.

Видавець і виготовлювач
Сумський державний університет,
вул. Римського-Корсакова, 2, м. Суми, 40007
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3062 від 17.12.2007.